

Matjaž Barbo
Filozofska fakulteta, Ljubljana
 DOI: 10.4312/SSJLK.55.71-78

Josip Mantuani in začetki glasbenozgodovinskega študija na Slovenskem

Josip Mantuani se je po študiju arheologije, umetnostne zgodovine in glasbe zaposlil v dunajski dvorni knjižnici, kjer je postavil glasbeno zbirko in jo vodil vse do odhoda v Ljubljano, ko je prevzel vodstvo Deželnega muzeja. Že na Dunaju si je z delom v arhivu, poučevanjem in sodelovanjem pri strokovnih projektih pridobil vrsto izkušenj, širok pregled nad gradivom in se uveljavil v krogu vodilnih muzikologov. Po ustanovitvi glasbenega konservatorija (1919) je bil zato Mantuani razumljivo izbran za poučevanje glasbene zgodovine na njem. Ob ustanovitvi slovenske univerze je načrtoval ustanovitev muzikologije kot samostojne univerzitetne stolice, saj pouk glasbene zgodovine na konservatoriju ni ustrejal njegovim predstavam o sodobnem muzikološkem študiju. Njegova prizadevanja se kljub podpori javnosti še dolgo niso uresničila. Šele leta 1942 je bilo omogočeno študentom na univerzi opravljati dodatni izpit iz glasbene zgodovine, do ustanovitve posebnega muzikološkega oddelka pa je prišlo 1962.

Josip Mantuani, muzikologija, univerza, glasbeno šolstvo

After studying archaeology, history of art and music, Josip Mantuani gained employment in the Vienna court library, where he set up the music collection, leading it until his departure for Ljubljana, where he took over the leadership of the Provincial Museum. Even in Vienna, with his work in the archive, teaching and cooperation in specialist projects, he gained a wide range of experience, a broad view of the material and became established in the leading circle of musicologists. Thus, after the establishment of the music conservatory (1919), it was understandable that Mantuani was selected to teach history of music there. Upon the founding of the University of Ljubljana, he planned the establishment of an independent chair of music, as the teaching of the history of music at the conservatory did not satisfy his criteria for the contemporary study of music. In spite of public support, his efforts went unrewarded for many years. It was not until 1942 that students at the university were able to sit an exam in history of music, while the establishment of a department of musicology did not take place until 1962.

Josip Mantuani, musicology, university, music school

Ključni trenutek za razmah glasbenega šolstva pri nas je pomenila ustanovitev javne glasbene šole leta 1816. Instrumentalnemu in pevskega pouku se je pozneje v okviru *Filharmonične družbe* (Philharmonische Gesellschaft) pridružil pouk teoretskih in zgodovinskih disciplin, ki so nakažovale razvoj muzikološkega interesa. Poudarjena nacionalna zavest je vzpostavila vzporedno vse izrazitejšo potrebo po glasbenem pouku v slovenščini, ki ga je dejansko omogočila ustanovitev Glasbene matice leta 1872. Znotraj slednje, ki si je po prvi svetovni vojni prisvojila tudi dejavnost Filharmonične družbe (Weiss 2010), se je postopoma začelo tudi poučevanje glasbene teorije, harmonije, kontrapunkta, kompozicije in glasbene zgodovine (Cigoj Krstulović 2015: 164).

Nega od pomembnejših Matičinih načrtov je predstavljala ustanovitev novega glasbenega konservatorija, ki naj bi zagotavljal glasbeni pouk na vseh stopnjah poučevanja. Med razpisanimi smerni znotraj konservatorija, ustanovljenega leta 1919, je bila tudi »šola za glasbeno teorijo«, ki je obsegala elementarno teorijo, harmonijo, kontrapunkt in kompozicijo (Cigoj Krstulović 2015: 166). S tem se je konservatorij usmeril tudi na značilna glasbenoteoretska oz. muzikološka področja in tako presešel raven običajne pevsko-instrumentalne »obrtne šole«.

Leta 1926 je bil konservatorij Glasbene matice podržavljen, ključni trenutek za razvoj visokošolskega študija glasbe pa je nato nastopil leta 1939, ko so konservatorij reorganizirali in ustanovili Glasbeno akademijo.

Josip Mantuani in njegovo strokovno delo

Konservatorij je ponujal v svojem predmetniku tudi glasbeno zgodovino. Njen prvi predavatelj je postal Josip Mantuani (1860–1933), ki je zgodovino predaval od leta 1920 do svoje smrti. Mantuani se je rodil v Ljubljani očetu Hrvatju in materi Slovenki. Najprej se je po očetu izučil sedlarstva, šele sedemnajstleten pa se je vpisal v gimnazijo. Obrtniško usposobljenost, ki si jo je pridobil v zgodnji mladosti in ki je zaznamovala tudi njegovo praktično spretnost pri strokovnem in znanstvenem delu, so kot eno njegovih posebnosti radi poudarjali njegovi kolegi in prijatelji – France Stelè (1933) ga tako imenuje »izvršujoči rokodelec«.

V zimskem semestru 1889/90 je vpisal študij prava na Dunaju. Pozneje se je preusmeril na filozofsko fakulteto. Posvečal se je študiju arheologije, umetnostne zgodovine in glasbe ter poslušal še predavanja iz paleografije, diplomatike, kronologije, heraldike, sfragistike, arhivistike in bibliotekarstva. Slovansko etnografijo je študiral pri Vatroslavu Jagiću, glasbo pa pri Josefu Böhmu, Antonu Brucknerju in pozneje zasebno pri slovitem Guidu Adlerju (Kuret 1994: 8). Doktoriral je leta 1893 z razpravo o slikarstvu otonske dobe.

Po študiju se je zaposlil v dunajski dvorni knjižnici, kjer je dobil nalogo, da uredi zbirko glasbenih rokopisov. Njegova zapuščina, hranjena v Glasbeni zbirki NUK, priča o izjemno skrbni in obsežni pripravi za oblikovanje učinkovitega sistema pri urejanju raznolikega in občutljivega gradiva. Po njegovih zamislih je v okviru dvorne knjižnice nastal nov samostojni glasbeni oddelek s čitalnico in skladiščem. Mantuani je postal prvi direktor zbirke, ki jo je vodil vse do odhoda z Dunaja (1909). V tem času si je nabral vrsto strokovnih izkušenj in pridobil najširši pregled nad enim najbolj dragocenih glasbenozgodovinskih arhivov, ki je združeval zbirke takega zgodovinskega pomena in slovesa, kot sta bili npr. zbirka Gottfrieda van Swietna, ob kateri sta se navdihovala Haydn in Mozart, pa glasbeni arhiv dvorne kapele grofa Moritza von Dietrichsteina in seveda številne bogate zapuščine avstrijskih skladateljev.

Poleg tega je Mantuani v glasbeni zbirki dnevno prihajal v stik z vodilnimi muzikologi tega časa, tudi z Guidom Adlerjem, enim od utemeljiteljev sodobne muzikologije, s katerim ga je vezalo pristno prijateljstvo, kot ga je zaznati iz njune korespondence še tudi po odhodu Mantuanija v Ljubljano. V arhivu Denmäler der Tonkunst in Österreich je ohranjenih kar 66 različnih dopisov Mantuanija Adlerju (Hilscher 1994). V obratni smeri obstaja od leta 1928 naprej v istem arhivu nekaj Adlerjevih konceptov za pisma Mantuaniju ter par krajših pisem, ki jih lahko najdemo v Mantuanijevi zapuščini v Glasbeni zbirki ljubljanske Narodne in univerzitetne knjižnice. Žal ni najti drugih Adlerjevih dopisov, ki so se morali – kot bi lahko skleпали glede na obratno veliko Mantuanijevo aktivnost pri pisanju – nekje izgubiti.¹

¹ Mantuani je svojo korespondenco sicer skrbno vodil v posebnih zvezkih, beležil je vsako oddano pismo skupaj s kratko oznako vsebine. Ilustrativna je svojevrstna statistika njegovega pisanja, ki jo je naredil v enem od takih zveščičev in v njej povzel pisanje med 1. 1. 1925 in 31. 12. 1930 = 2327 pisem (torej po 465,4 na leto!). Poleg tega je navedel celo izdatke za pisma v tem obdobju (1925–1930) = 3825,24 Din (prim. Glasbena zbirka NUK, Mantuanijeva zapuščina; inv. št. 6/58, mapa 13).

Prek Adlerja je Mantuani postal eden prvih sodelavcev Družbe za izdajanje *Glasbenih spomenikov Avstrije* (Gesellschaft zur Herausgabe von Denkmälern der Tonkunst in Österreich), ki je izdajala obsežno zbirko glasbenih del pod Adlerjevim uredništvom. Med sodelavce pri projektu je bil imenovan že leta 1890, torej še pred uradnim nastankom družbe (1893; Hilscher 1994: 23). Mantuani se je v tem okviru posvetil preučevanju življenja in dela Jacobusa Handla Gallusa in pozneje skupaj z Emilom Bezečnyjem izdal v okviru omenjene izdaje v obdobju od 1899 do 1919 sedem zvezkov motetov skladateljve zbirke *Opus musicum*. Z Bezečnyjem, s katerim se umešča med »najbolj uspešne in marljive urednike« zbirke (Hilscher 1994: 25), sta sodelovala pri znanstveni redakciji notnega teksta, medtem ko se je sam Mantuani lotil rekonstrukcije skladateljvega življenja in popisa njegovih del. Za ta namen je opravil vrsto obsežnih raziskav v Avstriji, Nemčiji in na Češkem. Finančno ga je pri tem podpirala sama družba, pa tudi kranjski deželni zbor, mestni magistrat v Ljubljani in Kranjska hranilnica (Hilscher 1994: 23–25).

Leta 1892 je sodeloval z odborom Mednarodne glasbene in gledališke razstave (Internationale Musik- und Theaterausstellung) na Dunaju, katere glasbeni del je vodil Adler, kar znova priča o velikem Adlerjevem zaupanju v Mantuanija.² Iz obdobja pripravljanja razstave (1891) je ohranjeno tudi prvo Mantuanijevo pismo Adlerju (Hilscher 1994: 23).

V domovino ga je že leta 1895 povabil kranjski deželni glavar, baron Schlegl. Znova se je vprašanje odhoda v Ljubljano odprlo leta 1904 in 1908, ko se je nato Mantuani odločil za selitev – morda tudi zato, ker so njegovi ženi svetovali, naj živi v »bolj naravnem okolju« (Kuret 1994: 10). Tako je bil leta 1909 uradno imenovan za direktorja Deželnega muzeja v Ljubljani, ki ga je vodil do upokojitve (1924). Mantuani se je poglobljeno posvečal izjemno širokemu raziskovalnemu področju – poleg muzikologije tudi umetnostni zgodovini, arheologiji in etnologiji, zato je bil upravičeno označen kot »humanistični polihistor« (Stelè 1933). Prav vse svoje življenje je ostajal zvest glasbeno-zgodovinskemu preučevanju in poučevanju.

Nedvomno ima med Mantuanijevimi spisi še iz časa njegovega delovanja na Dunaju posebno mesto zgodovina glasbe na Dunaju (*Geschichte der Musik in Wien I.*, 1904), s katero si je prislužil široko spoštovanje številnih vodilnih muzikologov svojega časa in vse do danes velja za temeljno referenčno literaturo s tega področja. Tudi sam Mantuani je to razpravo cenil kot svoje »največje delo na področju glasbene zgodovine« (Kuret 1994: 9). Objavljen je bil le prvi del zgodovinskega pregleda, v katerem avtor obravnava glasbo na Dunaju od rimskega obdobja do smrti cesarja Maksimilijana I. Za Adlerjev *Handbuch der Musikgeschichte* je Mantuani prispeval članek o glasbi pri Južnih Slovanih. Objavil je tudi zgodovino cerkvene glasbe, prikaz razvoja jugoslovanske glasbe, slovenske opere itn. Nedokončana je ostala njegova *Zgodovina katoliške cerkvene glasbe*. Podrobneje se je posvečal še Juriju Slatkonji, Francu Ksavru Križmanu,³ Juriju Mihevcu, Emilu Adamiču, Davorinu Jenku, Palestrini, Smetani, Petru Wagnerju, Mozartu, Brucknerju, pa vprašanju Schubertove kandidate za mesto učitelja ob ustanovitvi javne glasbene šole v Ljubljani itn. Pripravil je tudi odmevno

2 Mantuani je pripravil in uredil nekaj oddelkov razstave: gregorijaniko, srednjeveško glasbeno teorijo, posvetno glasbo in ples v srednjem veku, nizozemske skladatelje, večglasje 16. stoletja, katoliško in protestantsko cerkveno pesem ter glasbene teoretike 16. in 17. stoletja (Kuret 1994: 9).

3 V Mantuanijevi zapuščini je hranjena cela vrsta različnih dokumentov, življenjepisnih skic, dispozicij njegovih orgel, dopisov itn. (prim. inv. št. 6/58, mapa 12).

razstavo *Razvoj glasbe pri Slovencih* (Stelè 1933). V njegovem arhivu najdemo razprave o slovenskem petju, glasbenih instrumentih, delovanju godbe v ljubljanski nacionalni gardi idr. Velik del njegovega strokovnega prizadevanja je ostal v rokopisni zapuščini. Primož Kuret navaja 357 Mantuanijevih objavljenih enot – samostojnih knjig, razprav in prispevkov v raznih slovenskih, hrvaških, nemških idr. revijah – ter 117 rokopisov, skupaj torej kar 474 del (Kuret 1994: 11).

Mantuani je imel za poučevanje na konservatoriju nedvomno najboljše reference. Na novoustanovljeni ljubljanski univerzi je v letih od 1921 do 1924 že predaval starejšo umetnostno zgodovino, arheologijo in epigrafiko. Poleg tega je imel pomembne izkušnje tudi s poučevanjem glasbene zgodovine. Že na Dunaju je namreč poleg umetnostne zgodovine predaval na različnih šolah tudi zgodovino glasbe, zato so ga leta 1909 odlikovali s častnim nazivom »profesor« (Kuret 1994: 9). Med njegovo zapuščino je najti skrbno urejene priprave za predavanja, ki jih je imel za Glasbeno šolo Dunajskega ambrozijanskega društva (Vereinsmusikschule des Wiener Abrosius-Vereines) leta 1895. Iz njih odseva skrajno discipliniran, urejen, predvsem pa širok pregled nad relevantno literaturo z različnih muzikoloških področij. Podobno skrbno in poglobljeno so zasnovani zapiski za predavanja iz katoliške liturgike, ki jih je Mantuani pripravil na Glasbenozgodovinskem inštitutu dunajske univerze v letnem semestru 1905 (Glasbena zbirka NUK, Mantuanijev arhiv, inv. št. 6/58, mapa 8/2). Kako obsežna je bila njegova priprava na glasbenozgodovinska predavanja, kaže tudi rokopisna skripta z naslovom *Musikgeschichte I (Wien)*, ki vsebujejo kar 619 nadrobno pisanih strani (Glasbena zbirka NUK, Mantuanijev arhiv, inv. št. 6/58, mapa 6). Te dopolnjuje nekoliko bolj zgoščen rokopis na 307 straneh z naslovom *Musikgeschichte* s pregledom glasbene preteklosti od pradavnine do danes (»jetzt«), urejene po načelih slogovne periodizacije (Glasbena zbirka NUK, Mantuanijev arhiv, inv. št. 6/58, mapa 7).

Mantuani je glede na široko razgledanost nad sodobno relevantno literaturo, temeljitost, natančnost, skrbnost in poglobljenost do svojega dela ter glede na razmeroma bogate pedagoške izkušnje, pa tudi stike, ki jih je gojil z najuglednejšimi strokovnjaki svojega časa, lahko postavil v Ljubljani nivo poučevanja glasbene zgodovine na najvišjo raven, primerljivo s podobnimi predavanji na tujih univerzah. Čeprav je svoja predavanja namenjal gojencem konservatorija, ni dvoma, da so se v njih zrcalile tudi Mantuanijeve dunajske univerzitetne izkušnje. Na konservatoriju se je poleg splošnih glasbenozgodovinskih predavanj posvečal posebej slovenski in južnoslovanski glasbi. Tako obstaja rokopis predavanj iz glasbene zgodovine Južnih Slovanov s številnimi skicami in natančno analizo dogajanja (Glasbena zbirka NUK, Mantuanijev arhiv, inv. št. 6/58, mapa 8/1). Posebej zanimivo je tudi zajetno rokopisno gradivo na 720 straneh za predavanja iz Zgodovine glasbe na konservatoriju. Svoja predavanja je znal tudi humorno začiniti, kot kaže zapis: »Glasbena zgodovina je na konservatorijih navadno strašilo za gojence.« Iz tega nato izpeljuje celo analizo pomena in nujnosti glasbenozgodovinskega znanja (prim. *Zgodovina glasbe (V šoli absolvirano gradivo)*, Glasbena zbirka NUK, Mantuanijev arhiv, inv. št. 6/58, mapa 14). Poučeval je tudi glasbeno zgodovino na Orglarski šoli ter za ta namen izdelal pregled razvoja cerkvene glasbe, ki je sprva izhajal v *Cerkvenem glasbeniku*, rokopis pa obstaja ravno tako v Mantuanijevi zapuščini (Glasbena zbirka NUK, Mantuanijev arhiv, inv. št. 6/58, mapa 8/2).

Z znanjem in izkušnjami, ki jih je imel Mantuani na področju glasbenega zgodovinopisja, se tedaj pri nas ni mogel primerjati pravzaprav nihče, zato je dejansko postal eden ključnih mož za

delovanje konservatorija. V tem smislu je zgovorno pismo, ki ga je naslovil Matej Hubad kot vodja konservatorija mestnemu magistratu, ko se je Mantuani potegoval za novo stanovanje. V dopisu, v katerem sicer pričakujemo tovrstne pohvale, je Hubad vendarle še posebej poudarjeno izpostavil Mantuanija kot »glasbenega veščaka mednarodnega slovesa«, ki da je »zavodu nujno in neobhodno potreben, ker ni nikogar, ki bi morda po njem prevzel predavanja svetovne glasbene zgodovine, ki so za zavod bistven in važen del učnega načrta« (prim. Hubadovo pismo Mestnemu magistratu v Ljubljani, 17. 1. 1928; Glasbena zbirka NUK, Mantuanijev arhiv, inv. št. 41/47, mapa 2).

Prizadevanja za ustanovitev muzikološke stolice na univerzi

Iz vsega tega je razumljivo, da je Mantuani že ob ustanovitvi slovenske univerze (1919) načrtoval ustanovitev muzikologije kot samostojne univerzitetne stolice. Pouk glasbene zgodovine na konservatoriju vsekakor ni popolnoma ustrezal njegovim predstavam o sodobnem muzikološkem študiju. Žal so bila Mantuanijeva prizadevanja zaman, čeprav je bil del javnosti in univerzitetnega osebja tem idejam naklonjen. Pobude za študij muzikologije so se okrepile leta 1923, ko sta Izidor Cankar in Ivan Prijatelj sestavila predlog, da bi Mantuani postal honorarni predavatelj za zgodovino glasbe na Filozofski fakulteti. Eden od razlogov, da predloga, ki ga je podprl še France Kidrič, niso uresničili, je bilo verjetno dejstvo, da je tudi v univerzitetnih krogih obstajalo prepričanje, da sodi glasbeno zgodovino na konservatorij, ne pa na univerzo. To mnenje, ki se mu je odločno uprl Cankar, je bilo zaznati tudi med razpravljavci na seji sveta Filozofske fakultete 24. 1. 1924 (Cvetko 1969: 279), na kateri so obravnavali ustanovitev muzikološke stolice.

Verjetno so prav na Cankarjevo pobudo znova razpravljali o tej temi na seji sveta Filozofske fakultete 25. 11. 1925. Tokrat sta se Cankar in odsotni Kidrič zavzela za ustanovitev muzikološke stolice, ki po njunem mnenju sodi na univerzo, ne pa na konservatorij. Predlagala sta, da »se ta zadeva resno obravnava, ker naj bi po prof. Cankarjevem mnenju univerza podala teorijo in zgodovino muzike, dočim se konzervatorij peča le s praktičnim poukom« (Cvetko 1969: 279). Njuno gledanje je ustrezalo tedaj sodobnemu pojmovanju muzikologije, kakršno je razvijal tudi Adler na Dunaju in brez dvoma je za njim zaznati Mantuanijeve ideje. Zanimivo je, da je predlogu ugovarjal Fran Ramovš, ki je predlagal, da se »vprašanje muzikologije na univerzi postavi z dnevnega reda« (Cvetko 1969: 279). Vendarle je fakultetni svet sprejel sklep, po katerem je »za honorarno nastavninstvo za muzikologijo ter stavi predlog, da se izbere komisija, ki naj odloča o potrebi honorarnega nastavninstva za muzikologijo; predlog se sprejme, v komisijo se izberejo profesorji Cankar, Jesenko, Kidrič, Prijatelj« (Cvetko 1969: 279). Komisija je sestavila poročilo, sprejeto na seji sveta 3. 2. 1926, po katerem je bilo sklenjeno, »naj se stolica za muzikologijo upošteva pri končni sistematizaciji univerzitetnih predmetov« (Cvetko 1969: 279). Čeprav so bili torej temeljni pogoji za ustanovitev nove stolice izpolnjeni, vendarle do nje ni prišlo. Razlog je bila verjetno vse izrazitejša materialna stiska, ki je v naslednjem obdobju postavljala pod vprašaj obstoj tudi že ustanovljenih stolic (Cvetko 1969: 279). Hkrati se je povečeval pritisk v javnosti. Stanko Vurnik je večkrat poudaril nujnost ustanovitve muzikološke stolice, »zadnji, prav zadnji čas je, da se začne smotreno in organizirano delo za zbiranje gradiva naše glasbene zgodovine« (Vurnik 1926b: 64). Vurnik je pri tem poudaril, da bi »tak institut, ki naj bi poleg ožje glasbene vede gojil tudi moderno-metodično

glasbeno zgodovino in estetiko, bil za naše glasbenike, artiste in za vzgojo strokovne glasbene kritike, katere nam je tako zelo treba, eminentne važnosti« (Vurnik 1926a: 4).

Vurnikovo (1926a) prizadevanje je pripomoglo k nastanku resolucije slovenskih skladateljev in glasbenikov, ki so se novembra 1927 oglasili v reviji *Zbori*:

Slovenski skladatelji in glasbeniki enodušno in najodločneje zahtevajo, da se zloglasni § 44 v predlogu finančnega zakona, ki omogoča okrnitev našega najvišjega znanstvenega zavoda, slovenske univerze, brezpogojno ukine. Ta za kulturo našega naroda prepotrební zavod naj ne ostane samo v dosedanem obsegu, ampak naj se še izpolni, ter naj se mu dodeli tudi muzikološka stolica. (Cvetko 1969: 279)

Pozneje se je zahtevi po ustanovitvi visokošolskega glasbenega študija v analizi potreb sodobne univerze pridružil tudi Dragotin Cvetko (Cvetko 1936).

Mantuanija je po njegovi smrti (1933) na konservatoriju nasledil Vilko Ukmar, ki je predaval glasbeno zgodovino vse do ustanovitve glasbene akademije (1934–1939). Kratek vmesni čas je poučeval zgodovino na konservatoriju Slavko Osterc. Iz tega obdobja obstaja njegov tipkopis z naslovom *Glasbena zgodovina* (1933), ki obsega vsebino njegovih predavanj (Barbo 2018: 45), pri tem pa bi veljalo raziskati, koliko se je Osterc opiral na Mantuanija pri koncipiranju svojih predavanj. Osterc je namreč po Mantuanijevi smrti njegovo vdovo prosil, naj mu odstopi zapiske o zgodovini jugoslovanske glasbe. O tem priča vpis v Mantuanijev osebni koledar⁴ na dan 11. 4. 1933, torej manj kot mesec dni po Mantuanijevi smrti (18. 3. 1933): »Prof. Osterc wollte quasi Papas Skripten über Jugosl. Musikgesch. haben« (prim. Glasbena zbirka NUK, Mantuanijev arhiv, inv. št. 6/58, mapa 13). Zanimivo je, da si je tudi Adler po Mantuanijevi smrti prek njegove vdove želel dobiti nekatere rokopise iz njegove zapuščine. Poleg tega ga je Mantuanijeva družina prosila, da bi ocenil rokopisa za svetovno zgodovino glasbe in zgodovino glasbe južnih Slovanov, ki naj bi ju odkupila Glasbena matica (Kuret 1994: 12).

Javno vse glasneje in izraziteje izražena potreba po muzikološkem študiju se še dolgo ni uresničila, zato pa je univerza vendarle iskala poti, da bi študentom vsaj deloma omogočila študij glasbene zgodovine. Eno od takih priložnosti je predstavljala možnost opravljanja posebnega izpita. Tako je bilo mogoče na podlagi odloka sveta Filozofske fakultete iz leta 1942 na fakulteti opravljati dodatni C izpit tudi iz glasbene zgodovine (Sivec 1989: 237). Omenjena priložnost je praktično pomenila prvi korak k oblikovanju muzikološkega študija in čeprav še ni bilo pravih predavanj ali predavatelja, je vendar ta možnost že kmalu naletela na zanimanje študentov. Prvi se je k izpitu še istega leta prijavil Karel Rakovec, naslednje leto pa še Jože Osana⁵ (Podlesnik Tomášiková 2013: 45). Fakulteta se je za sodelovanje pri izpeljavi obeh izpitov obrnila na Stanka Premrla. Premrl je bil tedaj

4 V Glasbeni zbirki NUK je sicer med Mantuanijevo zapuščino ohranjenih kar nekaj koledarjev, v katerih najdemo skrbno zabeležene najrazličnejše zabeležke od službenih zadev do vpisov bolj osebne narave. Nekateri vpisi so povsem kratki, drugi pa prehajajo po obsegu in obsežnejši razmišljujoči vsebini v prave dnevniške zapise. Po Mantuanijevi smrti je zanje še nekaj časa skrbela njegova soproga, a vse manj redno in obsežno.

5 Osana je izpit opravljal ustno 30. 6. 1943 pred komisijo v sestavi: red. prof. dr. Vojeslav Mole kot predsednik komisije, izr. prof. dr. France Stele ter red. prof. Stanko Premrl, ki je bil v komisiji torej edini glasbenik. Pri tem so v univerzitem arhivu zabeležena tudi značilna muzikološka vprašanja, ki jih je verjetno prispeval Premrl: gregorjanski koral (razvoj), doba vokalnega večglasja z razvojem šole (posebej o Palestrini in Gallusu), začetki opere v Italiji, Dunajski klasiki, glavni zastopniki naše in češke glasbe, novinska glasba v 19. stoletju (Podlesnik Tomášiková 2013: 44).

nastavljen tudi kot redni profesor ljubljanske Glasbene akademije, zato po Mantuanijevi smrti verjetno za Franca Šturma kot dekana Filozofske fakultete za ta namen tudi logična izbira. V prošnji za sodelovanje v komisiji pri diplomskem izpitu Osane je Šturm Premrlu odkrito spregovoril tudi o svoji zadregi, saj na fakulteti dejansko ni bilo ustreznega učitelja in posledično izpraševalca za glasbeno zgodovino:

Velespoštovani gospod profesor, kakor se je lansko leto prijavil kandidat Rakovec Karel, tako se je zopet v tem študijskem letu prijavil kandidat Osana Jožef k dodatnemu diplomskemu izpitu iz glasbene zgodovine pod C. Tudi v tem primeru je sklenil fakultetni svet Vas gospod profesor naprositi za eksaminiranje pri tem izpitu, ker fakulteta nima predavatelja ne eksaminatorja za ta predmet, ki ga predvideva 23. predmetna skupina uredbe filozofske fakultete. [...] Poleg vas bi bila še v komisiji gospoda red. prof. dr. Mole Vojeslav in izred. prof. dr. Stele Franc. (Podlesnik Tomášiková 2013: 45)

Premrl je nato Šturmu odgovoril, da je pripravljen na ponovno sodelovanje v komisiji.⁶ Očitno je šlo vendarle še za precej redko prakso, v veliki meri celo odvisno od naklonjenosti izpraševalca in njegove pripravljenosti za sodelovanje. To posredno dokazuje zanimivo zahvalno pismo za sodelovanje v komisiji, ki ga je Premrlu po izpitu napisal kar Osana sam.⁷

Omenjena primera, ki sta sledila neposredno po uvedbi možnosti dodatnega diplomskega predmeta iz glasbene zgodovine, dokazujeta vse izrazitejše zanimanje za študij muzikologije na univerzitetni ravni, kot je ugotavljal že Dragotin Cvetko (Cvetko 1969: 279–280).⁸ Po drugi svetovni vojni je glasbena akademija študentom ponudila tudi znanstveni oddelek, ki je povezoval študij glasbene zgodovine, pedagogike in glasbenega narodopisja (Barbo 2019: 82). Vendarle si je Cvetko prizadeval, da bi ustanovil samostojni Oddelek za muzikologijo v okviru Univerze oziroma Filozofske fakultete. Do uresničitve tega cilja, ki ga je sam imenoval kar »moj življenjski načrt«, pa je prišlo šele v letu 1962 (Barbo 2010).

Literatura

- BARBO, Matjaž, 2010: »Moj življenjski načrt«: Dragotin Cvetko in začetki študija muzikologije na Slovenskem. *Muzikološki zbornik* 46/2. 5–18.
- BARBO, Matjaž, 2018: *Slavko Osterc: klasik modernizma*. Veržej: Kulturno društvo »Slavko Osterc«.
- BARBO, Matjaž, 2019: *Slovenska muzikologija – kratek prelet po zgodovini*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- GIGOJ KRSTULOVIC, Nataša, 2015: *Zgodovina, spomin, dediščina: ljubljanska Glasbena matica do konca druge svetovne vojne*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- CVETKO, Dragotin, 1936: Kulturni pomen sodobne in posebej slovenske univerze. *Sodobnost* 4/10. 470–475.

- 6 Premrl piše: »Na Vaše cenjeno pismo Vam sporočam, da bom Vaši prošnji glede izpraševanja pri izpitu iz glasbene zgodovine tudi tokrat ustregel. Dotični izpit g. Osane naj bi se vršil konec junija ali 28. ali 30. Tudi kandidatu je ta termin pri volji. Z odličnim spoštovanjem, vdani Stanko Premrl« (Podlesnik Tomášiková 2013: 45).
- 7 Osana se Premrlu zahvali z besedami: »Prečastiti gospod monsignor, za ves trud in skrb, ki ste ju sprejeli z mojim izpitom iz glasbene zgodovine se Vam, gospod profesor, iskreno zahvaljujem. Z vsem spoštovanjem vdani Osana Jože. V Ljubljani, 30. junija 1943« (Glasbena zbirka NUK, Korespondenca Stanka Premrla; v: Podlesnik Tomášiková 2013: 45).
- 8 Cvetko meni: »Ta dva primera nista samo zanimiva, ampak sta tudi značilna, ker kažeta, da je bila potreba po muzikološkem študiju na Filozofski fakulteti. Še zlasti se zdi pomembna odločitev, s katero je Filozofska fakulteta priznala upravičenost tega študija v njenem okviru. To upravičenost je sicer priznala že v letih 1925 in 1926, a je vsekakor tehtno dejstvo, da jo je v letu 1942 realizirala v praksi.«

1919 v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi

- CVETKO, Dragotin, 1969: Muzikologija. Roman Modic (ur.): *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. 279–282.
- HILSCHER, Elisabeth, 1994: Josef Mantuani und Guido Adler. Edo Škulj (ur.): *Mantuanijev zbornik: simpozij ob 60. obletnici smrti*. Ljubljana: Družina, Cerkevni glasbenik. 23–74.
- KURET, Primož, 1994: Mantuanijeva življenjska pot. Edo Škulj (ur.): *Mantuanijev zbornik: simpozij ob 60. obletnici smrti*. Ljubljana: Družina, Cerkevni glasbenik. 7–13.
- SIVEC, Jože, 1989: Oddelek za muzikologijo. Vasilij Meli idr. (ur.): *Zbornik Filozofske fakultete v Ljubljani 1919–1989*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- STELÉ, Francè, 1933: Mantuani, Josip (1860–1933). Franc Ksaver Lukman idr. (ur.): *Slovenski biografski leksikon: 5. zv. Maas – Mrkun*. Ljubljana: Zadrúžna gospodarska banka.
- PODLESNIK TOMÁŠIKOVÁ, Lidija, 2013: Življenje in delo Jožeta Osane (1919–1996). Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- VURNIK, Stanko, 1926a: Potrebe slovenskega glasbenega življenja v letu 1926. *Zbori* 2/1–2. 3–4.
- VURNIK, Stanko, 1926b: Slovensko glasbeno življenje v letu 1925. *Dom in svet* 39/1. 61–64.
- WEISS, Jernej, 2010: *Hans Gerstner (1851–1939): življenje za glasbo*. Maribor: Litera.